

Asia: VN/23941/2023

Hallituksen esitys eduskunnalle laeiksi rikoslain 2 c luvun 5 §:n ja henkilötietojen käsittelystä Rikosseuraamuslaitoksessa annetun lain muuttamisesta

Lausunnonantajan lausunto

Voitte kirjoittaa lausuntonne alla olevaan tekstikenttään

Oikeusministeriö on pyytänyt lausuntoja hallituksen esitysluonnoksesta eduskunnalle laeiksi rikoslain 2 c luvun 5 §:n ja henkilötietojen käsittelystä Rikosseuraamuslaitoksessa annetun lain muuttamisesta. Esityksessä ehdotetaan muutettavaksi rikoslain ehdonalaista vapauttamista koskevaa sääntelyä.

Voimassa olevassa sääntelyssä lähtökohtana on, että määräaikaista vankeusrangaistusta suorittava vanki päästetään ehdonalaiseen vapauteen, kun hän on suorittanut rangaistuksestaan kaksi kolmasosaa. Vanki, joka rikosta edeltäneiden viiden vuoden aikana ei ole suorittanut vankeusrangaistusta vankilassa, päästetään kuitenkin ehdonalaiseen vapauteen, kun rangaistuksesta on suoritettu puolet. Alle 21-vuotiaana rikoksensa tehnyt vanki puolestaan päästetään lähtökohtaisesti ehdonalaiseen vapauteen, kun hän on suorittanut rangaistuksestaan puolet tai yhden kolmasosan, jos hän ei ole rikosta edeltäneiden kolmen vuoden aikana suorittanut vankeusrangaistusta vankilassa. Nyt esitetyn tarkoituksena on muuttaa lainsäädäntöä siten, että ainoastaan ensimmäistä kertaa vankeusrangaistusta suorittava vanki voisi vapautua suoritettuaan lyhyemmän määrän rangaistuksestaan, eikä tuomitun niin sanottu ensikertalaisuus siten enää palautuisi tietyn rikoksettoman ajan jälkeen. Lisäksi ehdotetaan muutosta sääntelyyn, joka koskee eräiden Rikosseuraamuslaitoksen virkamiesten oikeutta käsitellä tuomittuja koskevia henkilötietoja, sillä ehdotettava rikoslain muutos edellyttäisi pääsyä rangaistusajan laskemisessa tarvittaviin tietoihin nykyistä pidemmältä ajalta.

Esitetty aiheuttaisi vaikutuksia Rikosseuraamuslaitoksen toimintaan. Sääntelyn muuttaminen esitetyllä tavalla lisäisi vankimäärää ja lisäisi sitä kautta kustannuksia. Rikosseuraamuslaitosta on valmistelussa kuultu esityksestä aiheutuvasta vankimäärän lisääntymisestä ja siitä aiheutuvista kustannuksista, ja esityksessä arvioidut vaikutusarviot perustuvat Rikosseuraamuslaitoksen selvityksiin. Esitys aiheuttaisi päivittäisen vankiluvun kasvua noin 40 vangilla. Vankimäärän muutoksen voidaan arvioida toteutuvan täysimääräisesti noin viiden vuoden kuluessa lain voimaantulosta, mutta vaikutus alkaisi kumuloitua heti voimaantulon jälkeen asteittain. Esityksestä aiheutuvat vuosittaiset vankipaikkakustannukset lisääntyisivät siten lähtökohtaisesti asteittain voimaantulon jälkeen ollen viiden vuoden kuluttua voimaantulosta 3 280 000 euroa (40 vankia x 82

000 euroa). Rikosseuraamuslaitoksella ei ole sinällään lisättävää esityksen arvioituihin taloudellisiin vaikutuksiin ja vankimäärän lisääntymiseen. Kuten esityksestä ilmenee, vaikutusten arvioinnissa ei ole kuitenkaan huomioitu mahdollista muuta vankimäärän lisääntymistä, mitä saattaa aiheutua jo toteutuneista lainsäädäntömuutoksista tai tulevista muista vankeusrangaistusten ankaroitumiseen johtavista lainsäädännön uudistuksista. Ottaen huomioon esityksessäkin jo todetun siitä, että suljetut vankilat ovat täynnä ja osassa vankiloissa vankimäärä ylittää olemassa olevat vankipaikat, on tärkeää huolehtia siitä, että Rikosseuraamuslaitoksella on resurssoinnin puolesta realistiset mahdollisuudet selviytyä sille asetetun tehtävän hoitamisesta. Esityksen mukaan pidemmät vankeusajat voivat olla kuntouttavien toimien näkökulmasta toimivampia, millä puolestaan voi olla pidemmän määräosan suorittavien rikoksenuusijoiden uusimisriskiin myönteinen vaikutus. Mikäli esitettyä perustellaan kuntouttavilla näkökulmilla, on keskeistä, että Rikosseuraamuslaitoksen toiminnan riittävä resurssointi ja mahdollisuudet huolehtia kuntouttavista toimenpiteistä myös huomioidaan.

Esityksen mukaan ehdonalaista vapauttamista koskevan sääntelyn muuttamista ehdotetulla tavalla voidaan perustella järjestelmän selkeyden, ymmärrettävyyden ja oikeudenmukaisuuden näkökulmasta, sillä rikosoikeudellisen järjestelmän lähtökohtana on rangaistusten asteittainen ankaroituminen. Nuorten rikosentekijöiden osalta esitettyä perustellaan viimeaikaisella nuorten väkivaltarikollisuuden määrän kasvulla ja sillä, että on perusteltua varmistaa, että myös nuorena tehdyistä rikoksista suoritetaan tosiasiallisesti yleisen hyväksyttävyyden näkökulmasta riittävän tuntuja vankeusrangaistuksia. Rikosseuraamuslaitos toteaa, että näiltä osin esityksessä voisi ilmaista selkeämminkin, mihin oikeudenmukaisuuden ja yleisen hyväksyttävyyden näkökulma perustetaan.

Lakiin henkilötietojen käsittelystä Rikosseuraamuslaitoksessa lisättäisiin uusi 15 a §, jonka mukaan Rikosseuraamuslaitoksen virkamiehillä, joiden virkatehtäviin kuuluu rangaistusajan laskeminen, olisi oikeus käsitellä lain 33 §:ssä tarkoitettuun hakemistoon siirrettyjä tietoja, jotka ovat välttämättömiä rangaistusajan laskemiseksi. Uusi säännös mahdollistaisi sen, että ehdonalaisen vapauttamisen ajankohdan määrittämisessä välttämättömät tiedot olisivat nykyistä pidemmän ajan saatavilla. Henkilötietojen käsittelystä Rikosseuraamuslaitoksessa annetun lain 33 §:ssä säädetään tietojen säilyttämisestä tutkimusta tai muuta hyväksyttävää tarkoitusta varten. Rikosseuraamusrekisteristä poistetuista tiedoista muodostetaan tutkimusta tai muuta hyväksyttävää tarkoitusta varten säilytettävien tietojen hakemisto. Rikosseuraamuslaitos toteaa, että tarpeen lienee vielä arvioida, onko nyt esitetyssä kyse lainkohdan tarkoittamasta muusta hyväksyttävästä tarkoituksesta.

Lokasaari Heidi
Rikosseuraamuslaitos